

Обстеження зв'язного мовлення: лексико – граматичної сторони мовлення

В процесі бесіди з дитиною логопед налагоджує контакт з нею, націлюючи на живе спілкування. Дитині задають питання, які допомагають виявити її світогляд, інтереси, відношення до оточуючих, орієнтацію в часі й просторі. Бесіда дає певні свідчення про мовлення дитини, встановлює напрямок подальшого детального обстеження різних сторін мовлення.

Логопед спочатку обстежує активний, а потім пасивний словник дитини. Паралельно з перевіркою активного словника з'ясовується розуміння слів шляхом ставлення питань, уточнення змісту слів та їх узагальнення. Доцільно обстежувати також знання слів – узагальнених понять; слів, які означають частини предметів, частини тіла тварини, людини; слів, які означають дію, ознаки предметів; вміння підбирати синоніми, антоніми, спільнокореневі слова.

Перевіряється спочатку активний словник дитини. Малюнки, які дитина не змогла назвати, беруться логопедом на замітку, а пізніше демонструються знову (для перевірки пасивного словника) з проханням показати той чи інший предмет, виконувати дію тощо.

Словник дітей не завжди є достатнім показником загального недорозвитку мовлення. Залежно від середовища, виховання та інших причин може спостерігатися багатство чи обмеженість словника дитини. Він повинен розглядатися не ізольовано, а в сукупності з іншим проявами, зокрема з особливостями розвитку фонематичної та граматичної будови мовлення.

Обстежуючи граматичну будову мовлення, логопед звертає увагу та фіксує таке: чи вдається дитині описати зміст сюжетних малюнків у формі розповідного мовлення чи шляхом перерахування окремих предметів, зображених на малюнку, без описування дій та якостей; які речення – прості чи поширені – використовує дитина, які частини мови при цьому використовує й яке їхнє граматичне оформлення, чи правильно вживає прийменники.

Доцільно використовувати різні прийоми обстеження для перевірки таких вмінь у дитини:

- вживання та розуміння прийменників;
- вміння визначати рід іменників та займенників;
- вміння змінювати іменники у множині;
- вміння узгоджувати числівники з іменниками;
- вміння відмінювати іменники та прикметники;
- вміння узгоджувати іменники з прикметниками у роді та числі;
- вміння відмінювати дієслова у особах та числах;
- вміння утворювати нові слова з допомогою суфіксів та префіксів.

Діти з нормальним мовленнєвим розвитком справляються з даними завданнями, а у дітей з недорозвиненим мовленням обов'язково трапляються помилки, які вказують на недостатнє сформування граматичної будови мовлення. А загальний недорозвиток мовлення є причиною ускладнення оволодіння дитиною читанням та письмом.

Обстеження фонетико – фонематичної сторони мовлення дітей дошкільного віку

Вивчаючи вимову кожного звука дитиною необхідно виявити вміння її вимовляти його ізольовано, в словах, у реченнях, у самотійному зв'язному мовленні та у відображеній вимові.

Вимова звуків перевіряється у такій послідовності: логопед пропонує дитині назвати малюнки, у назвах яких потрібний звук стоїть у різних позиціях: на початку, у кінці та по середині слова. Якщо дитина не може вимовити звук у слові, їй пропонується вимовити ті самі слова відображено за логопедом, а також повторити прямі та зворотні склади з цим звуком. Далі пропонується повторити назви малюнків, розповісти знайомий вірш, повторити за логопедом скоромовку, або певне речення.

Дефекти вимовляння звуків фіксуються: спотворення, заміна, змішування, відсутність певного звука; записуються приклади спотвореного вимовляння структури слів. При обстеженні стану звуковимови слід звернути увагу на можливе плутання у самотійному промовлянні звуків, подібних за артикуляцією чи звучанням (с-ш, с-з, з-ж, ш-ж...). Якщо виявлені порушення такого типу, то доцільно детально обстежити стан фонематичних процесів та фізичний слух.

Обстеження фонематичних процесів рекомендуємо проводити в такій послідовності:

1. Розрізнення близьких фонем.
2. Виділення певного звука з ряду звуків.
3. Визначення наявності звука в слові.
4. Визначення стану фонематичного аналізу:
 - назвати перший та останній звук у словах;
 - назвати звуки по порядку в словах;
 - назвати кількість слів у реченні, складів у слові;
 - визначити звук (склад), на який падає наголос у слові.